

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹפֵט, הַעֲמוּד
הָאֲמָצְעִי, מֵצַד שֶׁל הַבֵּינָה, שֶׁהוּא
יְדוּ"ד. דִּין מֵצַד הַמַּלְכוּת. שׁוֹטֵר
הוּא שְׁלִיט, (מֵצַד שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק מִשֵּׁם
(בראשית מב)) וְיוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט.
וְכָל הַסְּפִירוֹת הֵיוּ שׁוֹפְטִים מֵצַד
שֶׁל הָאֵם הַעֲלִיּוֹנָה (בֵּינָה), שְׁתַּפְּאֶרֶת
שׁוֹפֵט. וְהֵם שׁוֹטְרִים מֵצַד
הַמַּלְכוּת. שְׁצַדִּיק מִשֵּׁם שׁוֹטֵר
וּמוֹשֵׁל.

מְדַבֵּר שְׁקָר תִּרְחַק וְנָקִי וְצַדִּיק אֵל
תִּהְיֶה וְגו'. מֵצוּה לְהַשׁוּוֹת בְּעֲלֵי
דִינִים וּלְהִתְרַחֵק מִדְּבַר שְׁקָר,
שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ מִשׁוּא פְּנִים (יש בְּדָבָר),
שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נֹאמֵר בּוֹ
(דברים י) אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פְּנִים. וְל"א
יִק"ח שְׁח"ד - בְּסוֹפֵי תְּבוּת אֶחָד.
הַדִּין הַזֶּה צָרִיךְ לִהְיוֹת כְּגוֹן שֶׁל
אֶחָד, שֶׁהוּא יְדוּ"ד אֶחָד, שֶׁלֹּא
יִקַּח שְׁחָד, שֶׁהוּא יִהְיֶה בְּדִיוֹקְנוֹ.
וּבְדִין לְהַשׁוּוֹת שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, וְלֹא
יִטֵּה דִין לְזֶה יוֹתֵר מִזֶּה, אֲלֵא
בְּמִשְׁקָלֶת אַחַת עַד שֶׁיִּקְבְּלוּ הַדִּין.
וְאַחַר כֵּן כָּל אֶחָד נִדוֹן לְפִי
מַעֲשָׂיו.

וּפְרֻשָׁה בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, צַדִּיק -
יֵצֵר הַטוֹב שׁוֹפֵטוֹ. רָשָׁע - יֵצֵר
הָרָע שׁוֹפֵטוֹ. בֵּינוֹנִי - זֶה וְזֶה
שׁוֹפֵטוֹ. מִי שֶׁהוּא מֵעֵץ הַחַיִּים אֵין
לוֹ דִּין כָּלֵל, אֵין לוֹ יֵצֵר הָרָע, וְזֶה
צַדִּיק גָּמוּר, וְזֶה צַדִּיק וְטוֹב לוֹ.
וְאֵין טוֹב אֲלֵא תוֹרָה. זֶהוּ שְׁכַתוֹב
(משלי ד) כִּי לִקַּח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם
תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזוּבוּ. וְצַדִּיק וְרָע לוֹ,
מֵצַד שֶׁל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע.
וְלִמָּה נִקְרָא צַדִּיק אַחַר שְׂרָע לוֹ,
שֶׁהוּא יֵצֵר הָרָע? אֲלֵא מִשׁוּם
שֶׁטוֹב שׁוֹלֵט עָלָיו נִקְרָא צַדִּיק וְרָע
לוֹ, שֶׁאִתּוֹ רָע הוּא תַּחַת
רְשׁוּתוֹ. (כַּעֲבָד תַּחַת רַבּוֹ).

רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, לְמָה נִקְרָא רָשָׁע?
מִשׁוּם שֶׁהוּא הַתַּעֲלָה לְהִיּוֹת רֹאשׁ
בְּיֵצֵר הָרָע שְׁלוֹ, וְהַטוֹב הוּא תַּחַת
רְשׁוּתוֹ כְּמוֹ עַבְדֵי תַּחַת רַבּוֹ. וְאַף

הַרְשָׂא בְּרִיךְ הוּא שׁוֹפֵט, עֲמוּדָא דְאֲמָצְעִיתָא.
מִסְטָרָא דְבֵינָה, דְאִיהוּ יְהוּ"ה. דִּינִין,
מִסְטָרָא דְמַלְכוּת. שׁוֹטֵר, הוּא שְׁלִיט, (מִסְטָרָא
דְיוֹסֵף הַצַּדִּיק מִתַּמָּן) וְיוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט. וְכָל סְפִירָן,
אֵינוֹן שׁוֹפְטִים, מִסְטָרָא דְאִמָּא עֲלָאָה,
דְתַפְּאֶרֶת שׁוֹפֵט. וְאֵינוֹן שׁוֹטְרִים, מִסְטָרָא
דְמַלְכוּת. דְצַדִּיק מִתַּמָּן שׁוֹטֵר וּמוֹשֵׁל.

מְדַבֵּר שְׁקָר תִּרְחַק וְנָקִי וְצַדִּיק אֵל תִּהְיֶה וְגו'.
(שמות כג) פְּקוּדָא לְהַשׁוּוֹת הַבְּעֲלֵי דִינִין,
וּלְהִתְרַחֵק מִדְּבַר שְׁקָר, דְלֹא יֵימְרוּן מִשׁוּא
פְּנִים (יש בְּדָבָר). דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲתַמַּר בֵּיהּ,
(דברים י) אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פְּנִים. וְל"א יִק"ח שְׁח"ד,
בְּסוֹפֵי תֵיבוּת אֶחָד. הַאי דִּינִין, צָרִיךְ לְמַהוּי
כְּגוֹנוֹנָא דְאֶחָד, דְאִיהוּ יְהוּ"ה אֶחָד, דְלֹא יִקַּח
שְׁחָד, דִּיהָא אִיהוּ בְּדִיוֹקְנֵיהּ. וּבְדִינָא לְהַשׁוּוֹת
תְּרוּוּיָהּ כְּאֶחָד, וְלֹא יִטֵּה דִינָא לְדָא יִתִּיר מִן
דָּא, אֲלֵא בְתַקְלָא חַד, עַד דִּיקְבְּלוֹן דִּינָא.
וּלְבַתֵּר, כָּל חַד אֲתַדָּן, כְּפּוּם עוֹבְדוּי.

וְאוֹקְמוּנָהּ מְאִרֵי מִתְנִיתִין, צַדִּיק יֵצֵר הַטוֹב
שׁוֹפֵטוֹ. רָשָׁע, יֵצֵר הָרָע שׁוֹפֵטוֹ.
בֵּינוֹנִי, זֶה וְזֶה שׁוֹפֵטוֹ. מֵאֵן דְאִיהוּ מְאִילָנָא
דְחַיִּי, לִית לֵיהּ דִּינָא כָּלֵל, לִית לֵיהּ יֵצֵר הָרָע,
וְדָא צַדִּיק גָּמוּר, וְדָא צַדִּיק וְטוֹב לוֹ. וְלִית
טוֹב, אֲלֵא תוֹרָה. הָדָא הוּא דְכָתִיב, (משלי ד) כִּי
לִקַּח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזוּבוּ. וְצַדִּיק
וְרָע לוֹ, מִסְטָרָא דְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע. וְאִמָּאֵי
אֲתַקְרִי צַדִּיק בְּתַר דְרָע לוֹ, דְאִיהוּ יֵצֵר הָרָע.
אֲלֵא, בְּגִין דְטוֹב שְׁלִיט עָלֵיהּ, אֲתַקְרִי צַדִּיק
וְרָע לוֹ. דְהָהוּא רָע אִיהוּ תַּחַת רְשׁוּתֵיהּ. (פ"א

כַּעֲבָדָא תַּחַת רַבִּיהּ).

רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, אִמָּאֵי אֲתַקְרִי רָשָׁע. בְּגִין דְאִיהוּ
אֲסַתְלַק לְמַהוּי רִישָׁא יֵצֵר הָרָע דִּילֵיהּ,
וְטוֹב אִיהוּ תַּחַת רְשׁוּתֵיהּ, כַּעֲבָדָא תַּחַת

על גב דרשע איהו מכתיר את הצדיק, ויכול צדיק גמור להעניש אותו, גם ענוש לצדיק לא טוב. משום אותו טוב שהוא תחת רגלי הרשע, אין להענישו, שאולי יחזור בתשובה ויתגבר על יצרו, ויהיה עפר תחת רגליו. שמצד של רשע וטוב לו (שכינה) שזככת, (רות א) ותגל מרגלותיו ותשפכ. זהו (משלי ל) ושפחה פי תירש גברתה. (ומצד של צדיק גמור) שפחה - יצר הרע נקבה. יצר הרע - זכר. בגללו נאמר (ישעיה מב) וכבודי לאחר לא אתן, (במדבר א) והזר הקרב יומת.

ומצד של צדיק ורע לו, שכינה היא עטרה על ראשו של אדם, ושפחה - יצר הרע - נכנעת תחת גברתה. ומצד של צדיק גמור אין זר ואין יצר הרע. ומצד של רשע גמור אין לו חלק בשכינה, שאין חלק לאדם בשכינה אלא מצד הטוב.

ואין כל שכינה שקולות, שהרי שכינה של עץ טוב ורע היא כפסא, אבל שכינה של עץ החיים, עליה נאמר (תהלים ח) לא יגרף רע. (אלא) משום שנאמר בה ומלכותו בכל משלה, מי שפוגם את מקומו נחשב כאלו עשה קלון לגבירה. שקלון הגבירה הוא מי שמזלזל במקומה, וקלון הגבירה הוא של המלך.

כר שפן מי שמעביר אותה ממקומה ושם שפחה במקומה, שבכל מקום שהוא פוגם, הגבירה אינה שרויה שם, אלא שפחה, שהיא פגומה, שורה במקום פגום. ופגם של אדם של חטאיו פוגם בכל איבריו, עד שלא מוצאת הגבירה מקום לשרות שם, ואין לו תקון עד שיחזירנה לכל איבריו.

רביה. ואף על גב דרשע איהו מכתיר את הצדיק, ויכול צדיק גמור לאענשא ליה, (משלי יז) גם ענוש לצדיק לא טוב, בגין שהוא טוב דאיהו תחות רגלוי דרשע, לית לאענשא ליה, דאולי יחזור בתשובה ויתגבר על יצריה, ויהא עפר תחות רגלוי.

דמסטרן דרשע וטוב לו, (נ"א שכינתא) שכיבת, (רות א) ותגל מרגלותיו ותשפכ. האי איהו (משלי ל) ושפחה כי תירש גבירתה. (ד"א ומסטרן דצדיק גמור) שפחה, יצר הרע נוקבא. יצר הרע, דבר. בגיניה אתמר, (ישעיה מב) וכבודי לאחר לא אתן. (במדבר א) והזר הקרב יומת.

ומסטרן דצדיק ורע לו, שכינתא איהי עטרה על רישא דבר נש, ושפחה יצר הרע, אתכפייא תחות גבירתה. ומסטרן דצדיק גמור, לית זר, ולית יצר הרע. ומסטרן דרשע גמור, לית ליה חולקא בשכינתא, דלית חולקא לבר נש בשכינתא, אלא מסטרן דטוב.

ולית כל שכינתא שקולין, דהא שכינתא דאילנא דטוב ורע, איהו כרסויא, אבל שכינתא דאילנא דחיי, עלה אתמר, (תהלים ה) לא יגורף רע. אבל (ד"א אלא) בגין דאתמר בה, (תהלים אג) ומלכותו בכל משלה, מאן דפגים אתר דילה, אתחשיב פאילו עביד במטרוניתא קלנא. דקלנא דמטרוניתא איהו, מאן דמזלזל באתרהא. וקלנא דמטרוניתא, דמלכא איהו.

כר שפן מאן דאעבר לה מאתרהא, ושוי שפחה באתרהא. דבכל אתר דאיהו פגים, מטרוניתא לא שריא תמן, אלא שפחה, דאיהי פגימא, שריא באתר פגים. ופגימו דבר נש דחובוי, פגים בכל אברין דיליה, עד דלא אשפחת מטרוניתא אתר לשריא תמן. ולית ליה תקונא (דף ק"ח ע"א) עד דיחזיר לה על כל אברין דיליה.